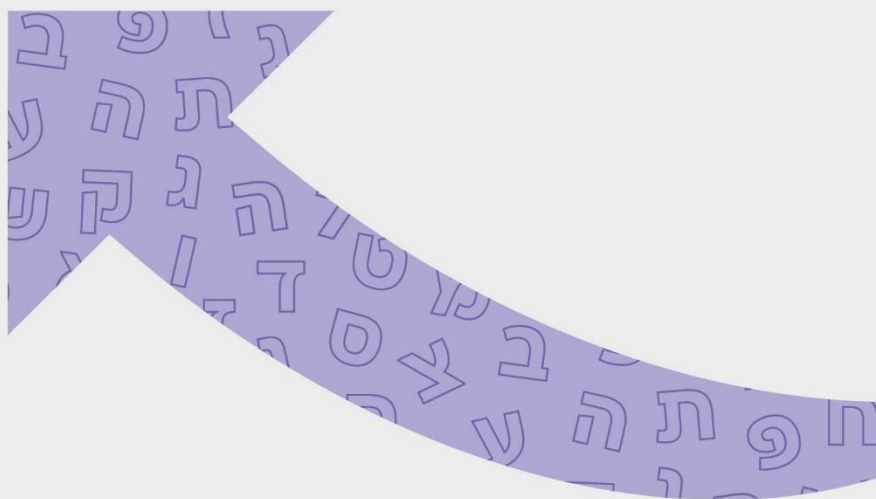




משימה בהבעה בכתב הנחיות למורה



הנחיות להעברת המשימה ולהערכת תוצרי התלמידים

משימת הכתיבה שלהלן היא משימת המשך למבחן החיצוני בעברית, והיא משמשת להערכה פנימית מעצבת של יכולת הכתיבה של התלמידים. המשימה מבוססת על הסיפור שקראו התלמידים במבחן החיצוני, והיא פותחה בזיקה לתוכנית הלימודים בחינוך הלשוני בעברית ולמבדקי הכתיבה בשפת אם.¹ המידע שיתקבל מביצועי התלמידים ישמש את המורים לתכנון ההוראה ולקידום התלמידים.

המלצות לאופן ההעברה של משימת הכתיבה

מתי מעבירים את המשימה? כמה ימים אחרי המבחן החיצוני בעברית

מה משך המשימה? שיעור כפול (כולל שיחה מטרימה, ראו להלן)

כיצד מעבירים את המשימה?

לפני תחילת הכתיבה מומלץ לערוך במליאה או בקבוצות קטנות [שיחה מטרימה](#) על הסיפור "המלך והמסכה" שקראו התלמידים במבחן החיצוני. מטרתה של השיחה היא לסייע לתלמידים **לתכנן את הכתיבה**, להעלות רעיונות ולארגן אותם – לפני שהם ניגשים לכתוב.

שיחה מטרימה
עמ' 3

לאחר השיחה המטרימה [יבצעו התלמידים את משימת הכתיבה](#). אתם תתבוננו בתלמידים בעת ביצוע המשימה, תתעדו את אופן התמודדותם במחווון ותעזרו לאלו הזקוקים לתיווך נוסף.

ביצוע המשימה
עמ' 4

תוצרי הכתיבה של התלמידים יוערכו באמצעות [מחווון הכתיבה](#). המחווון מיועד לשימושכם, המורים, ולא למסירה לתלמידים. מומלץ להיעזר ב[דוגמאות להערכה](#) שבמסמך זה.

הערכה
באמצעות המחווון
עמ' 4-8

לאחר שתעריכו באמצעות המחווון את הטקסטים שכתבו התלמידים, [כתבו משוב אישי](#) לכל תלמיד ותלמידה על גבי דף המשימה שלהם. בהמשך תוכלו גם לקיים עימם [שיחות משוב](#). דוגמאות למשובים בכתב מופיעות ב[דוגמאות להערכה](#) שבמסמך זה. למשוב יתרונות רבים: הוא מעצב את מטרות הלמידה האישיות, מגביר את מודעות התלמידים ליכולותיהם, מחזק את האחריות ללמידה ואת תחושת המסוגלות ותורם לחיזוק הקשר עם המורה.

משוב
עמ' 8-11

¹ ראו הרחבה ב[קטלוג מבדקי הכתיבה](#) שבאתר ראמ"ה.

שיחה מטרימה

לפני תחילת הכתיבה מומלץ לערוך במליאה או בקבוצות קטנות שיחה מטרימה. מטרת השיחה היא "**להניע**" את תהליך הכתיבה ולסייע לתלמידים להבין את המשימה ולתכנן את הכתיבה – להעלות רעיונות ולארגן אותם – לפני שהם ניגשים לכתוב.

בראשית השיחה המטרימה הסבירו לתלמידים שמשימת הכתיבה תהיה קשורה לסיפור "המלך והמסכה" שהם קראו במבחן החיצוני. הציגו בפניהם את המשימה, והסבירו להם שעליהם לכתוב על מקרה שבו היחס שלהם השתנה כלפי מישהו או כלפי משהו, כפי שהשתנו היחסים בין המלך לבין אנשי הממלכה בסיפור. ציינו בפני התלמידים שהם יוכלו, לחלופין, לכתוב על מקרה שבו השתנה היחס של מישהו או מישהי שהם מכירים, אם הם לא רוצים לכתוב על מקרה אישי שקרה להם.

כדי שהתלמידים ייזכרו בפרטי הסיפור, קראו אותו איתם בקריאה משותפת. אפשר לעשות זאת בקריאה דיאלוגית, המשתפת את התלמידים בהבניית הידע וכוללת עצירות מתודיות שבהן אפשר לפתח דיון ולהעמיק את ההבנה של הטקסט. לצד זאת תוכלו גם להנחות את התלמידים לקרוא את הסיפור בקריאה אישית שקטה. לאחר מכן אפשר לשאול את התלמידים מה הם למדו מהסיפור, מה הם חשבו על התנהגותו של המלך בתחילת הסיפור ובסופו, מה הוביל לשינוי היחסים בין המלך ובין אנשי הממלכה ומה דעתם על השינוי הזה.

בשלב הבא תזוזו אל משימת הכתיבה, קראו אותה שוב בפני הכיתה ופתחו דיון כיתתי בנוגע אליה. תחילה תוכלו לשאול את התלמידים למה הכוונה לדעתם בשינוי יחס, וכלפי מי או כלפי מה אפשר לשנות את היחס. הציעו להם לתת דוגמאות למקרים כאלו ואף לשתף מניסיונם האישי במקרים שבהם הם שינו את היחס כלפי מישהו או כלפי משהו, כמו בעל חיים, חוג או אפילו מקצוע בבית ספר. חשוב שמהלך זה ייעשה במידה הנכונה כך שהוא יכין אותם לכתיבה, אך יותיר להם אפשרות לפיתוח עצמאי של הרעיון ולהבעה אישית.

הסבירו לתלמידים שעליהם להציג בטקסט שלהם את תהליך השינוי: מה היה המצב לפני השינוי וכיצד הם הרגישו במעמד זה, מה הוביל לשינוי עצמו, כלומר מה הייתה הסיבה לשינוי, כיצד המצב השתנה ומה הם הרגישו אחרי השינוי. כמו כן, במהלך השיחה המטרימה כדאי להיזכר בכללי הכתיבה, כגון סימני פיסוק נכונים וכתב יד ברור. הזכירו לתלמידים לקרוא את הטקסט שהם כתבו לפני ההגשה ולערוך בו שינויים במידת הצורך.

במהלך השיחה המטרימה חשוב שתהיו קשובים לתגובותיהם של התלמידים: לאופן ההקשבה לחבריהם, למידת המעורבות בשיחה, למידת ההבנה של תוכן השיחה (לפי הרלוונטיות של התשובות) ולאינטראקציה של התלמידים עם חבריהם לכיתה.

התלמידים כמובן ייחשפו לרעיונות או לחלקי רעיונות שיעלו בשיח הכיתתי, כך שרעיונות אלה או מקצתם עשויים להשתלב בטקסטים שהם יכתבו. אף על פי כן, צפוי שהטקסטים שיכתבו התלמידים יהיו אישיים ושונים זה מזה, ויאפשרו להעריך את רמת הכתיבה של כל אחד ואחת מהם.

ביצוע המשימה

לאחר השיחה המטרימה יכתבו התלמידים טקסט במקום המיועד לכך בדפי המשימה. התלמידים יכולים להיעזר בחוברת הטקסטים במהלך הכתיבה.

מומלץ להתבונן בתלמידים במהלך הכתיבה ולאתר את אלה המתממהמים זמן רב מדי בלי לכתוב. ייתכן גם שיהיו תלמידים שיפנו אליכם ויאמרו שאינם יודעים מה לכתוב או שאינם יודעים איך להתחיל את המשימה. תוכלו להציע לתלמידים אלה לספר תחילה בעל-פה על הרעיונות שלהם ולאחר מכן לבקש מהם לכתוב אותם. תוכלו לעשות זאת באופן פרטני או בקבוצה מצומצמת. כמו כן כדאי לתעד בקצרה את אופן התמודדותם של התלמידים שהזדקקו לעזרה במשימה – מידת הריכוז שלהם במטלה, מידת הביטחון שלהם בביצוע המשימה, מידת הבנתם את המשימה, בקשת עזרה וכדומה.² במקרה שנדרשה התערבות כדי להניע את התלמידים לכתוב, כדאי לתעד גם את סוג ההתערבות, כלומר לציין מה עזר להם להתחיל לכתוב או מה עזר להם להמשיך לכתוב.

הערכה באמצעות המחווה

השתמשו במחווה להערכה כדי להעריך את תוצרי הכתיבה של התלמידים. המחווה נועד לאפיין את יכולות הכתיבה של התלמידים כפי שבאות לידי ביטוי במשימה זו. המחווה מאפשר גמישות להערכה של טקסטים שונים זה מזה ומרחב לשיקול הדעת של המורה. המחווה מיועד לשימושכם, המורים, ולא למסירה לתלמידים; התלמידים יקבלו מכם [משוב](#) בכתב, ותוכלו גם לקיים עימם שיחת משוב.

בהמשך מדריך זה מובאות [דוגמאות לטקסטים של תלמידים שהוערכו לפי המחווה](#).

מבנה המחווה

המחווה מתחיל **בהתבוננות על הכותב/ת** – באופן שבו התלמידים ניגשים לכתיבה ובאופן שבו הם מתנהלים במהלכה – וממשיך **בהתבוננות על הטקסט** שכתבו התלמידים. ההתבוננות על הטקסט נעשית באופנים המשלימים זה את זה: היא פותחת **בהתרשמות כללית** מן הטקסט השלם (התרשמות שלכם כקוראים ולא כמעריכים), ממשיכה בהערכה על-פי הממדים המוכרים של **מאפייני השיח** – תוכן, לכידות ולשון הטקסט, ולאחר מכן בהערכת **מאפייני הרישום של הטקסט** – שימוש בסימני פיסוק, כתיב, כתב יד וארגון הכתוב על פני הדף. במחווה יש שאלות מנחות המכוונות אתכם כיצד להעריך את הטקסט לפי ממדים שונים, ואליהן נלווה סולם הערכה המסייע למקם את איכות הכתיבה בין הרמה המיטבית ובין הרמה הנמוכה. המחווה מסתיים ב**סיכום**, שבו אתם מסכמים את נקודות החוזק ואת הנקודות לחיזוק בכתיבת התלמידים. נקודות אלה ישמשו אתכם בכתיבת "משוב המורה" על גבי דף המשימה. נוסף על כך, אתם יכולים לכתוב דגשים לקראת שיחת משוב.

² אפשר להיעזר ב**דף התצפית והתיעוד** של מבדקי הכתיבה, כפי שמופיע באתר ראמ"ה.

להלן הסבר מפורט על כל אחד מן החלקים במחווה.

התבוננות על הכותב/ת (אופציונלי)

מלבד הערכת הטקסט, מוצע כי תתבוננו ב**תהליך הכתיבה** של התלמידים. החלק הזה של המחווה מתבסס על מה שמתרחש בשלבי העבודה השונים: בשלב שבו אתם מציגים את משימת הכתיבה, בשיחה המטרימה ובמהלך הכתיבה. ההתבוננות באופן הכתיבה מרחיבה את נקודת המבט ואת המידע שיש בידיכם על התלמידים ככותבים, והיא מתאפשרת משום שמשימת הכתיבה היא פנימית.

במהלך התייעוד מומלץ להתייחס ל**היבטים רגשיים** שעולים בתהליך הכתיבה (רגשות חיוביים כמו מוטיבציה, תחושת מסוגלות והתלהבות, ורגשות שליליים כמו חשש, אדישות ושיעמום) ול**היבטים ניהוליים** (יכולת התכנון של הכתיבה, החשיבה המקדימה, היכולת להעלות רעיונות ולהתלבט לפני תחילת הכתיבה). כדאי להיעזר בתייעוד כדי ללמוד על אופן ההתמודדות של התלמידים שהזדקקו לעזרה ועל סוג התמיכה שהם נזקקו לה בהכנה לקראת הכתיבה ובזמן הכתיבה עצמה (למשל עידוד פרטני, שאלות מכוונות בשיחה פרטנית או תיווך אחר).

התבוננות על הטקסט

התרשמות כללית

חלק זה של המחווה מתמקד בהתרשמות האישית הראשונית שלכם מה**טקסט כולו** באופן אותנטי, כ**קוראים** ולא כמעריכים. התייחסו, למשל, לתחושות ולחווייה הרגשית העולה מהטקסט, מה בולט בו ומה אפשר ללמוד ממנו על הכותב או הכותבת. אין דרך אחת להתרשם מטקסט, ולתגובה הכללית שהטקסט מעורר בכם כקוראים יש ערך רב בצד התובנות המתקבלות מההערכה לפי ממדים.

תוכן

חלק זה של המחווה עוסק בתוכן של הטקסט ובעושר הרעיוני שלו. תוכן עשיר יכול לבוא לידי ביטוי בדרכים שונות: עיסוק במגוון רעיונות הקשורים זה לזה, התמקדות ברעיון מורחב אחד, שילוב תיאורים המפיחים חיים וצבע בטקסט, ביטוי רגשות ועמדות ועוד.

במשימה הנוכחית, תיאור מקרה שהתוכן שלו מפותח היטב יכלול את הרכיבים האלה:

- תיאור השתלשלות האירועים: מה קרה לפני השינוי, מה גרם לשינוי ומה קרה אחרי השינוי;
- תיאורים, פעולות, מחשבות, מניעים ורגשות, בדגש על השינוי בתחושות בקרב המעורבים בעקבות השינוי ביחס.

אם הטקסט אינו עונה על הוראות המשימה, מומלץ לברר את מקור הפער: אם הוא נובע מבעיה בהבנת המשימה או ביכולות הקריאה, מחוסר תשומת לב, מחוסר עניין במשימה המקורית או מסיבה אחרת. כמו כן אפשר להציע לתלמידים שלא כתבו בהתאם להוראות לבצע שוב את המשימה, ולהדגיש את הרכיב המרכזי בה – תיאור מקרה שקרה להם או למישהו שהם מכירים שבו היה שינוי ביחס כלפי מישהו או משהו.

לכידות

חלק זה של המחון עוסק בלכידות הטקסט, כלומר עד כמה הטקסט מאורגן ברצף הגיוני ואיך הרעיונות מקושרים זה לזה ויוצרים יחד מכלול שלם. פגיעה בלכידות הטקסט עשויה לבוא לידי ביטוי בחוסר ארגון, למשל סטיות מהנושא, דילוגים וחזרות, וכן בשימוש לא יעיל, עודף או שגוי באמצעי קישור, למשל מילות קישור ("כי", "אבל"), מאזכרים ("הוא", "ממנו") וציני שיח ("בהתחלה", "בשנה שעברה").

לשון הטקסט

חלק זה של המחון עוסק בלשון הטקסט, כלומר בשאלה איך התלמידים משתמשים בשפה כדי להעביר לקוראים את הרעיונות שלהם. המחון מתייחס להיבטים של המשלב הלשוני ושל תקינות השפה.

אפשר להעריך אם הטקסט כתוב בלשון המתאימה לאופי המשימה ולנושא הכתיבה. כמו כן, אפשר להעריך עד כמה אוצר המילים בטקסט הוא עשיר ומגוון, עד כמה השימוש במילים מדויק, ואם נעשה שימוש במילים מורכבות מורפולוגית (כמו מבנים חבורים, למשל "אימיו", "חברתה") ובמבני משפט מורכבים ("בהתחלה לא הצלחתי להתחבר אל הילדה, לא הצלחנו להחליט על שום משחק שאנחנו רוצות לשחק יחד").

בהתייחס לתקינות המורפולוגית והתחבירית, אפשר להעריך בין היתר את תקינות המשפטים ("שהגיע תלמיד חדש לה יסתדרנו כל-כך" – "ש-" במקום "כש-"), את צורות הסמיכות ("נבחרת כדורסל", "חיית מחמד", "שיתוף פעולה"), את שם המספר ("שלושה ילדים", "שלוש ילדות", "שלושת הילדים"), ואם יש התאם דקדוקי במין ובמספר: בין שם העצם ובין הפועל ("הייתה מריבה" ולא "היה מריבה"), בין שם העצם ובין שם התואר ("קולות חזקים" ולא "קולות חזקות") ובין שם העצם ובין הכינוי המאזכר אותו ("זה" בהתייחסות לשם עצם ממין נקבה ולא "זו": "זה השנה הראשונה שלו כמאמן"). כמו כן אפשר להעריך אם השימוש במילות היחס תקין ("לנצח במשחק" ולא "לנצח את המשחק") ואם השימוש במילות הקישור תקין ומתאים להקשר.

מאפייני כתיב, כתב וארגון על פני הדף

שימוש בסימני פיסוק

לפי תוכנית הלימודים, תלמידי כיתה ד צריכים להכיר את תפקידיהם של הסימנים **נקודה, סימן שאלה, נקודתיים, מירכאות וסימן קריאה**, ולהשתמש בהם כראוי בטקסט כתוב. בחלק הזה של המחון סמנו באיזו מידה השימוש בסימני הפיסוק האלה בטקסט נכון.

כתיב

תנו את הדעת למספר שגיאות הכתיב ביחס לאורך הטקסט וכן לסוגי השגיאות, למשל: שגיאות הפוגמות בקריאות הטקסט לעומת שגיאות שאינן פוגמות בקריאות, שגיאות במילים שכיחות או בשורשים נפוצים לעומת שגיאות במילים או בשורשים נדירים; שגיאות ברכיבים דקדוקיים, כמו שימוש שגוי במוספיות בסוף מילה (למשל תוספת

"ה" בגוף שני ממין זכר, "הרגשתה") או שימוש שגוי בתחיליות (למשל שגיאה בתחילית שבבניין התפעל בעבר, "יסתדרנו" במקום "הסתדרנו"); שגיאות כמו הוספה או החלפה שגויה של אותיות; שגיאות במילים הומופוניות, כלומר מילים שונות משמעות וכתיב אך שוות צליל (למשל "קרה" לעומת "קרא"). שימו לב כי אין הכרח לכתוב לפי כללי הכתיב המלא (הכתיב חסר הניקוד).

כתב יד

תנו את הדעת לכתב היד של התלמידים, לרבות גודל האותיות ועיצובן ומידת הקריאות של הכתוב.

ארגון הכתוב על פני הדף

בחנו את ארגון הטקסט על פני הדף – כתיבה בשורות, השארת שוליים, רווחים בין המילים, רווחים בין השורות וכדומה.

לסיכום

התבוננות מעמיקה בטקסט מספקת לכם מידע רב. חלק ה"סיכום" מוביל אתכם בחזרה לתלמידים ככותבים, והוא מסייע לכם בשני היבטים: (1) כבסיס **לתוכנית עבודה** לצורך תכנון המשך ההוראה עבור כל תלמיד ותלמידה; (2) כהכנה לקראת **מתן משוב** לתלמידים.

נקודות חוזק ונקודות לחיזוק

לכם, המורים, יש תפקיד בעידוד התלמידים לפתח את יכולותיהם להתבטא באמצעות כתיבה בהתאם לכישוריהם ולצורכיהם. בחלק הזה של המחון כתבו את **נקודות החוזק** של התלמידים ובחרו שתיים-שלוש **נקודות לחיזוק**. מטרת הנקודות לחיזוק איננה להצביע על כלל הבעיות בטקסט, אלא לתת זרקור על נושאים מסוימים שחשוב לקדם בכתיבת התלמידים בנקודת זמן זו. הנקודות שתכתבו בחלק זה יסייעו לכם **בכתיבת המשוב** לתלמידים בחלק המיועד לכך על גבי דף המשימה.

זכרו שמאפייניו של טקסט אחד אינם משקפים את יכולת הכתיבה הכוללת של התלמיד או התלמידה, ולכן יש לבחון את נקודות החוזק ואת הנקודות לחיזוק גם בטקסטים אחרים. בכיתות שבהן יש **תלמידי** כתיבה לתלמידים, משימה זו היא אחת מרצף משימות הכתיבה שבאמצעותן אפשר ללמוד על היכולות של התלמידים בכתיבה. יתרה מזאת, הכתיבה במשימה זו היא כתיבה נרטיבית-תיאורית, ויש תוצרי כתיבה נוספים במגוון סוגות המעמידים תשתית רחבה לתוכנית ההוראה לתלמידים.

ההיכרות הקרובה עם נקודות החוזק ועם הנקודות לחיזוק של התלמידים ככותבים היא הבסיס הטוב ביותר לבניית תוכנית הוראה להמשך ההתנסות בכתיבה. בתכנון ההוראה זכרו שהתפתחות הכתיבה היא איטית, אישית, מורכבת ולרוב אינה ליניארית. צריך לחזור על דברים שנלמדו בעבר ולהתאים את ההוראה לתלמידים ולשלב שבו הם נמצאים. חשוב שבתוכנית ההוראה תהיה התייחסות לנקודות החיזוק העולות מן הטקסטים וכן התייחסות להיבטים רגשיים, כמו התפיסה העצמית של התלמידים ככותבים ותחושת המסוגלות שלהם.

לקראת שיחת משוב (אופציונלי)

המשוב במשימה זו ניתן בכתב, ונוסף על כך מומלץ לקיים **שיחות משוב** עם התלמידים, ובפרט עם תלמידים שהתקשו במשימה (ראו הרחבה [בחלק הבא](#)). את שיחת המשוב אתם יכולים לתכנן בחלק הזה של המחווה; כתבו מה הייתם רוצים לשאול את התלמידים או לומר להם בעקבות קריאת הטקסט ובעקבות ההתבוננות בזמן ההכנה לקראת הכתיבה ובמהלכה. מומלץ לפתוח בהתייחסות לנקודות החוזק של התלמידים, ואת הנקודות לחיזוק כדאי לנסח בשפה המקדמת את הכתיבה ולא באופן המדגיש את החסר בה. במהלך השיחה חשוב שתבחרו את הנושאים יחד עם התלמידים, גם אם הם שונים מאלה שתכננתם לדון בהם מראש, כך שתתאפשר הדדיות בשיחה ובהצבת המטרות להמשך.

משוב

לאחר הערכת הטקסטים תנו משוב לכל תלמיד ותלמידה. את המשוב תנו **בכתב** בחלק המיועד לכך על גבי דף המשימה. נוסף על כך מומלץ לקיים **שיחות משוב** עם התלמידים, ובפרט עם תלמידים שהתקשו במשימה. כמו כן ניתן להתכנס במליאה ולשוחח עם התלמידים על המשימה שהשלימו ולנתח יחד איתם היבטים בכתיבה מתוך העולה מתוצרי הכתיבה שלהם. אפשר לעשות זאת בהערכת עמיתים, כלומר התלמידים יקראו את תוצרי הכתיבה של חבריהם ויתנו להם משוב מקדם למידה. הערכה כזו מגבירה את המעורבות בלמידה ומעודדת שיח פתוח ושיתוף ידע בין התלמידים.

למשוב שלכם, בין שהוא ניתן בכתב ובין שהוא מועבר בשיחה, יש ערך רב. המשוב מאפשר להציב יחד מטרות למידה אישיות להמשך, וכן מגביר את המודעות של התלמידים ליכולותיהם ומחזק את תחושת המסוגלות שלהם ואת האחריות שלהם ללמידה. נוסף על כך משוב הנמסר באופן אישי וברגישות תורם לחיזוק הקשר בין המורה ובין התלמיד/ה.

משוב בכתב



על גבי דף המשימה יש חלק המיועד למשוב: **פתקית** הנושאת את הכותרת "משוב המורה". בפתקית זו כתבו לתלמידים משוב מילולי קצר ואישי. את המשוב כתבו בגוף שני, בפנייה אישית לתלמיד או לתלמידה, בשפה ידידותית ומובנת, והימנעו משימוש במונחים מעולם השיח המקצועי.

המלצות לכתיבת המשוב

בכתיבתכם ספרו על החוויה שלכם כקוראים ולא רק כמעריכים: שתפו בתחושות שלכם בזמן הקריאה וצינו מה מצא חן בעיניכם במיוחד בטקסט. תוכלו להיעזר בדברים שכתבתם במחווך בחלק המתייחס להתרשמות הכללית.	● כתבת טקסט מקסים / מעניין / מרגש... ● נהייתי לקרוא את הטקסט שכתבת... ● שמחתי לקרוא ש...
לאחר מכן ציינו נקודות חוזק בטקסט, בליווי דוגמאות. תוכלו להתייחס להיבטים שונים בכתיבה, בהתאם למחווך: תוכן, לכידות, לשון הטקסט (בחירת המילים, אופן ניסוח המשפטים), כתיב, שימוש בסימני פיסוק, כתב היד וארגון על פני הדף. תוכלו גם להתייחס לתהליך הכתיבה עצמו ולשבח תלמידים שהפגינו מאמץ בכתיבה.	● התרשמתי במיוחד מ... ● מצא חן בעיניי ש... ● חשבת על רעיון מעניין... ● תיארת בצורה יפה ומורחבת את... ● כתבת סוף מפתיע / מרגש... ● כתבת פתיחה מסקרנת / מפתיעה... ● כל הכבוד על המאמץ שהשקעת...
בהמשך המשוב הציגו נקודות לחיזוק – התמקדו בנקודות לחיזוק שיהיו מובנות לתלמידים גם ללא תיווך (בין נקודה אחת לשלוש, תלוי ביכולת של התלמיד/ה להכיל את המשוב). הציגו דוגמאות מתוך הטקסט לדברים ותוכלו גם להציע לתלמידים לעבוד על נקודות אלה במשותף. ייתכן שיש נקודות נוספות לחיזוק שלא יכללו במשוב בכתב.	● בחרתי להתייחס הפעם ל... ● שים/שימי לב ל... ● הרגשתי שחלקים בטקסט קצרים מדי (ולא מספיק מפותחים). אני סקרנית לדעת יותר על האנשים המעורבים / על המקרה שקרה / על ההתרחשויות... (בתגובה לטקסט שאינו מפותח) ● כדאי לקרוא שוב את הטקסט ולחשוב אם יש דבר מה שהיית רוצה לשנות או להוסיף... ● אשמח להיפגש איתך ולחשוב יחד על...
כדי להפוך את הפתקית לאישית יותר, מומלץ לסיים אותה במילות סיום אישיות ונעימות ולחתום.	● כל הכבוד, ● יישר כוח, ● המשך/המשיכי כך, ● בהערכה רבה, ● אני כאן בשבילך,

שיחת משוב (אופציונלית)



נוסף על המשוב הניתן בכתב מומלץ לקיים שיחות משוב, בפרט עם תלמידים שהתקשו במשימה. כך בעקבות ההערכה מתקיים **שיח רפלקטיבי** בין המורה לתלמידים, שבו התלמידים שותפים למטרות הלמידה ולבחירת הנקודות לחיזוק. חשוב ליידע מראש את התלמידים על השיחה ולהסביר להם שבמהלכה תוכלו לבחון יחד את הטקסט שהם כתבו ולדון בחוויית הכתיבה האישית שלהם.

שיחת משוב המנוהלת כראוי הופכת למפגש למידה בפני עצמו, והוא חשוב ומשמעותי הן למורה והן לתלמידים; שיחה המתקיימת בגישה חיובית ומעצימה תורמת לחיזוק תחושת המסוגלות של התלמידים, לפיתוח האחריות האישית שלהם ללמידה ולחיזוק הקשר ביניהם ובינם. לשון המשוב צריכה להיות מובנת וידידותית. רצוי להימנע משימוש במונחים מעולם השיח המקצועי אם אין הם תורמים לקידום התלמידים. רצוי להימנע מאמירות המדגישות חסרונות ומאמירות המנוסחות על דרך השלילה.

לשיחה שלושה רכיבים: א. **פתיחה**; ב. **משוב** העוסק בטקסט שכתב/ה התלמיד/ה (בדומה למשוב בכתב); ג. **הכוונה** בהצבת מטרות להמשך תוך התבוננות עצמית של התלמיד/ה ככותב/ת.



המלצות לניהול שיחת המשוב³

א. פתיחה	
● איך הרגשת במהלך משימת הכתיבה? ● את/ה רוצה להקריא את הטקסט שכתבת?	כדאי לפתוח את השיחה בהסתכלות כללית על תהליך הכתיבה ולשאול את התלמידים על החוויה שלהם במהלך המשימה. לאחר מכן מומלץ לעבור לקריאה משותפת של הטקסט. לאורך כל השיחה היו נוכחים הן כקוראים והן כדמויות אמפתיות, קשובות ומנחות.
ב. משוב העוסק בטקסט שכתב/ה התלמיד/ה	
● התרשמתי במיוחד מ... ● מצא חן בעיניי ש... ● חשבת על רעיון מעניין... ● תיארת בצורה יפה ומורחבת את... ● כתבת סוף מפתיע / מרגש... ● כתבת פתיחה מסקרנת / מפתיעה... ● כל הכבוד על המאמץ שהשקעת...	בשלב זה תנו לתלמידים משוב חיובי והציגו בפניהם את הדברים הטובים בכתיבתם בליווי דוגמאות מתוך הטקסט. תוכלו להתייחס להיבטים שונים בכתיבה, בהתאם למחווה: תוכן, לכידות, לשון הטקסט (בחירת המילים, אופן ניסוח המשפטים), כתיב, שימוש בסימני פיסוק, כתב היד וארגון על פני הדף. תוכלו גם להתייחס לתהליך הכתיבה עצמו ולשבח תלמידים שהפגינו מאמץ בכתיבה.

³ להדגמה של שיחת משוב, ראו סרטון בפרק 4, "משוב", ב**קטלוג מבדקי הכתיבה** שבאתר ראמ"ה.

בהמשך השיחה הציגו שתיים-שלוש נקודות לחיזוק, לבחירתכם, בליווי דוגמאות. התייחסו לנקודות לחיזוק שכתבתם במשוב הכתוב, ותוכלו להוסיף נקודות נוספות בהתאם להתפתחות השיחה. חשוב להציג את הנקודות לחיזוק באופן שאינו מציף ובהתאמה ליכולת של התלמידים להכיל את המשוב. כמו כן אפשר לבקש הבהרה מהתלמידים לגבי חלקים בטקסט שלא היו ברורים ולשאל אותם אם יש דבר מה שהיו רוצים לשנות בטקסט או להוסיף לו. לפעמים כשמתרחקים מהטקסט עולים רעיונות חדשים ומבחינים בדברים שקודם לכן לא הבחנו בהם.	● בחרתי להתייחס הפעם ל... ● שים/שימי לב ל... ● הרגשתי שחלקים בטקסט קצרים מדי (ולא מספיק מפותחים). אני סקרנית לדעת יותר על האנשים המעורבים / על המקרה שקרה / על ההתרחשויות... (בתגובה לטקסט שאינו מפותח) ● הצגת בכתובה רעיון מעניין ואשמח שנרחיב אותו יחד... (בתגובה לטקסט שאינו מפותח) ● תקרא/י שוב את הטקסט שכתבת. האם יש דבר מה שהיית רוצה לשנות או להוסיף?
ג. הכוונה בהצבת מטרות להמשך תוך התבוננות עצמית של התלמיד/ה ככותב/ת	
השלב האחרון בשיחת המשוב הוא שלב ההכוונה. כדאי לאפשר לתלמידים לבטא מה היו רוצים לשפר בכתביבתם. חשוב לדון במטרות שהצבתם בשיתוף עם התלמידים כדי לחזק את תחושת האחריות שלהם ללמידה. כדאי לתעד בקצרה את תשובותיהם בדגש על המטרות האישיות שלהם. מידע זה יוכל לסייע בתכנון ההתערבות המותאמת.	● למה תשים/תשימי לב בפעם הבאה בכתביבתך? ● מה היית רוצה לשפר בכתביבתך, ולמה? ● לדעתי כדאי לעבוד יחד גם על...

דוגמאות להערכת טקסטים שכתבו תלמידים

נוסח משימת הכתיבה

כתבו על מקרה נָשָׁב **היחס שלכם כלפי מישהו או משהו השתנה**. תוכלו לכתוב, למשל, על מקרה שבו השתנה היחס שלכם כלפי אדם שאתם מכירים, כלפי בעל חיים, כלפי פעילות או חוג או אפילו כלפי מקצוע בבית הספר.

תארו איך הרגשתם **לפני השינוי, מה גרם** לשינוי ואיך הרגשתם **אחריו**.

כתבו כ־10 שורות.



כתבו משפטים
ברורים והקפידו על
כתב קריא, על כתיב
נכון ועל סימני פיסוק
מתאימים.

תארו בפירוט
ובהרחבה את המקרה
ואת הרגשות שלכם
כך שיהיה לקוראים
מעניין לקרוא!

לפני שתכתבו על
המקרה, אתם
יכולים לכתוב טיוטה
בעמוד 4.

דוגמה 1 – אייל⁴

ישנו שטחון וותיקה שם קלע לה נחמדת כפופה
 נחמדת נחמדת נחמדת נחמדת נחמדת
 נחמדת נחמדת נחמדת נחמדת נחמדת
 נחמדת נחמדת נחמדת נחמדת נחמדת
 נחמדת נחמדת נחמדת נחמדת נחמדת
 נחמדת נחמדת נחמדת נחמדת נחמדת
 נחמדת נחמדת נחמדת נחמדת נחמדת
 נחמדת נחמדת נחמדת נחמדת נחמדת
 נחמדת נחמדת נחמדת נחמדת נחמדת
 נחמדת נחמדת נחמדת נחמדת נחמדת

הפנה שצברה התקבלתי לקטס. קטס לה נבחרת כדורסל ברצונה. באיחון הראשון שלי כשתי את ...
 המאמן שלי⁵ חשתי בהתחלה שהוא לא יהיה מאמן כזה טוב כי הוא היה קצת מבוגר ואם זה הפנה
 הראשונה שלו כמאמן. רוב המאמנים הרבה יותר צעירים ממנו וצט' יותר ניסיון. הייתי מתוסכל כי
 רציתי מאמן מנוסה וצציר יותר. התחלתי את האיחונים שלי איתו והכרתי אותו ואיליתי שזה לא כל
 כך נורא. הוא מלאך אותנו לא רק על כדורסל הוא נותן לנו ביטחון ואני שמח שהוא מאמן אותנו
 עם פנה הבאה.

⁴ שמות התלמידים הם שמות בדויים.

⁵ שם המאמן נכתב בטקסט של התלמיד והושמט בחוברת הדוגמאות מטעמי פרטיות.

התבוננות על הכותב/ת (אופציונלי)

התלמיד השתתף בשיחה המקדימה וניגש למשימה בביטחון וברצון. כתיבתו של התלמיד הייתה רציפה ולא היה צורך בתיווך נוסף.

אפשר להעריך היבטים אלה ואחרים:

האם התלמיד/ה השתתף/השתתפה בשיחה לקראת הכתיבה (למשל הקשיב/ה, התעניין/התעניינה בה)?

איך ניגש/ה התלמיד/ה לכתיבה ואיך התנהל/ה במהלכה (למשל בביטחון, בהתלהבות, בחשש, בחוסר רצון)?

האם היה צורך בתיווך נוסף לקראת הכתיבה או במהלכה?

התבוננות על הטקסט

התרשמות כללית

נהייתי לקרוא את הטקסט והתרגשתי מהשינוי שעבר הכותב ביחס למאמן שלו. על אף החששות של הכותב בהתחלה הוא נתן הזדמנות להיכרות אמיתית עם המאמן ויכולותיו, וגילה מאמן לא רק מקצועי אלא גם כזה שמפתח את תחושת הביטחון העצמי בקרב מתאמניו. נוסף על כך הטקסט מאורגן בצורה ברורה כך שקל לעקוב אחר האירועים, וכן הטקסט מלווה בהסברים, למשל הכותב מסביר מהו "קטסל" לטובת הקוראים שאינם מכירים את נבחרת הכדורסל ברעננה.

אפשר להעריך היבטים אלה:

באיזו מידה הטקסט עורר עניין, סקרן, ריגש, הפתיע או הרשים אותך בתוכנו ובאופן כתיבתו?

האם יש דבר שבולט בטקסט ובאופן כתיבתו (למשל הרעיון, אורך הטקסט, מובנות הטקסט, היבט לשוני מיוחד)?

☐ מצומצם ☐ מפותח מעט ☐ מפותח ☒ מפותח היטב

תוכן

תוכן הטקסט מפותח היטב, הכותב מציג את המידע באופן מלא וברור, והשינוי ביחס כלפי המאמן מתואר בצורה מובנת ובהירה. הטקסט נפתח ברקע ("השנה עצמה התקבלתי לקטסל. קטסל זה נבחרת כדורסל ברעננה"). לאחר מכן הכותב מתאר את הדעה שלו ביחס למאמן ומסביר אותה ("חשתי בהתחלה שהוא לא יפה מאמן כזה טוב כי הוא היה קצת מואזר ואם זה השנה הראשונה שלו כאמן"), בהמשך הוא משתף בתהליך השינוי תוך ההיכרות עם המאמן ("והכרתי אותו ואולייתי שזה לא כל כך נורא"), ולבסוף הוא מתאר איך הוא מרגיש כעת כלפי המאמן לאחר השינוי ("ואני שמח שהוא מאמן אותנו עם שנה הבאה"). לאורך הטקסט יש ביטוי למחשבות ולרצונות של הכותב והוא משתמש בביטוי רגש ("מתוסכל", "שמח") ותיאורים ("מואזר", "צעיריט", "מנוסה").

באיזו מידה תוכן הטקסט מפותח? אפשר להעריך היבטים אלה:

תיאור השתלשלות האירועים

העשרת הטקסט באמצעות תיאורים, פעולות, מחשבות, מניעים ורגשות

הערה: אם הטקסט אינו עוסק בנושא הנדרש, יש לתעד זאת במחווין ולהעריך אותו לפי הקריטריונים במחווין.

☐ לא לכיד ☐ לכיד בחלקו ☐ לכיד ברובו ☒ לכיד

לכידות

הטקסט לכיד, והרעיונות קשורים זה לזה ומאורגנים ברצף הגיוני, כך שקל לקוראים לעקוב אחר התרחשות האירועים. התלמיד משתמש במאזכרים ("הוא", "אננו", "איתו", "אותו") ובצייני זמן ("הנה עברה", "בהתחלה"). עם זאת מרבית המשפטים בטקסט קצרים. בחלקם הם תואמים את אופן הגשת המידע, למשל בפתיחת הטקסט, אבל במקומות אחרים הוספה של מילות קישור יכולה לתרום ללכידות, למשל "...רציתי מאמן מנוסה וצריך יותר. אף בהתחלתי את האימונים שלי...".

☐ גבוהה ☒ בינונית-גבוהה ☐ בינונית-נמוכה ☐ נמוכה

לשון הטקסט

הטקסט כתוב במשלב לשוני בינוני. הוא כולל צורות מהשפה הדבורה, כמו "הוא אף יהיה מאמן כזה טוב", "שנה לא כל כך נורא", ולצד זאת מילים ממשלב לשוני גבוה יותר, כמו שמות התואר "מתוסכל" ו"מנוסה". הטקסט תקין מורפולוגית, למעט אי דיוק קל שאופייני לגיל: שימוש בכינוי רמז שאינו תואם למין הדקדוקי, "זה הנה הראשונה שלו כאמן" במקום "זו השנה הראשונה". המשפטים בטקסט תקינים מבחינה תחבירית, אך הם פשוטים וקצרים ברובם ("האימון הראשון שלי פגשתי את ... המאמן שלי"). לצד זאת יש משפטים מורכבים וארוכים יותר ("חשפתי בהתחלה שהוא לא יהיה מאמן כזה טוב כי הוא היה קצת מבוגר ואם זה הנה הראשונה שלו כאמן").

באיזו מידה הטקסט לכיד? אפשר להעריך היבטים אלה:

- הרעיונות והמידע בטקסט קשורים זה לזה ומאורגנים ברצף הגיוני (למשל כרונולוגי, סיבתי).
- השימוש באמצעי קישור יעיל ותורם ללכידות הטקסט (למשל מילות קישור, מאזכרים וצייני שיח).

מהי רמת הלשון בטקסט? אפשר להעריך היבטים אלה:

- שימוש בלשון האופיינית למשימה ולנושא הכתיבה
- גיוון באוצר המילים ודיוק בשימוש בו, מילים מורכבות מורפולוגית, מורכבות תחבירית
- תקינות מורפולוגית ותחבירית

מאפייני כתיב, כתב וארגון על פני הדף

כתיב			שימוש בסימני פיסוק		
☐ שגיאות כתיב רבות הפוגמות בקריאות	☐ שגיאות כתיב רבות (בעיקר הומופוניות) שאינן פוגמות בקריאות	☒ כתיב נכון או נכון ברובו	☐ היעדר פיסוק או פיסוק שגוי	☐ פיסוק חלקי	☒ פיסוק נכון ברובו שתומך בקריאה
הכתיב נכון ללא שגיאות כלל.			התלמיד מקפיד להשתמש בנקודות בסופי המשפטים.		
ארגון הכתוב על פני הדף			כתב יד		
☐ עדיין אינו מאורגן	☐ מאורגן	☒ מאורגן היטב	☐ קשה עדיין לפענח	☒ מובן ברובו	☐ מובן וקריא
הכתוב מאורגן היטב על פני הדף.			כתב היד מובן ברובו לקריאה.		

לסיכום

נקודות חוזק ונקודות לחיזוק

נקודות החוזק: התלמיד כתב טקסט מעניין ומפותח. הוא משלב בכתיבתו מילים ממשלב גבוה, שפתו תקינה מבחינה לשונית (מורפולוגית ותחבירית) והוא כותב ללא שגיאות כתיב.

נקודות לחיזוק: להרחיב יותר את הרעיונות (תיאורי מחשבות ורגשות, תובנות אישיות לחיים), להשתמש במילות קישור במידת הצורך להבעת קשרים לוגיים.

- היבטים שהיית רוצה להמשיך ולעודד בכתיבה של התלמיד/ה
- היבטים שהיית בוחרת/ת לקדם בכתיבה של התלמיד/ה (יש להתמקד בשניים או שלושה היבטים ולבחון אותם גם בהתבוננות בטקסטים אחרים שכתב/ה התלמיד/ה)

נקודות החוזק והנקודות לחיזוק שכתבת ישמשו אותך בכתיבת **משוב המורה** בדף המשימה של התלמיד/ה; אם בכוונתך לקיים גם שיחת משוב, יש למלא את החלק הבא במחווון.

לקראת שיחת משוב (אופציונלי)

אומר לתלמיד שנהייתי לקרוא על המקרה שכתב ושהתרגשתי מתהליך השינוי החיובי שהוא עבר ביחס למאמן שלו. אשבח אותו על הכתיבה הבהירה והמובנת, על שילוב מילים ממשלב גבוה ועל הכתיבה הנכונה ללא שגיאות כלל. לצד זאת אציע לתלמיד להרחיב יותר את תיאורי הרגשות והמחשבות שלו. אשאל אותו למשל ממה הוא הופתע, מה הוא התרגש לגלות ומה הוא למד בעקבות המקרה. בהתאם ליכולת של התלמיד להכיל נקודות נוספות לחיזוק, אסב את תשומת ליבו לשני המשפטים האלה מתוך הטקסט שכתב: **"הייתי מתוסכל כי רציתי מאמן מנוסה וצריך יותר."** ו**"התחלתי את האימונים שלי איתו והכרתי אותו ואיליתי שנה לא כל כך נורא."** אשאל אותו מה הקשר בין המשפטים ואיזו מילת קישור מתאים לשבץ ביניהם (לדוגמה: "אבל").

דברים שהיית רוצה להגיד לתלמיד/ה או לשאול אותו/ה בעקבות קריאת הטקסט ועל סמך הגישה שלו/ה לכתיבה



דוגמה למשוב בכתב (כפי שיופיע לצד הטקסט שכתב התלמיד)

משוב מאורה

אייל היקר,

נהניתי מאוד לקרוא על השינוי ביחס שלך כלפי המאמן! הנכונות שלך לתת הזדמנות למאמן החדש ולהביר אותו על אף החששות היא מבורכת. הטקסט שלך כתוב בצורה ברורה ומובנת, אתה משתמש גם במילים ממשלב גבוה וכותב ללא שגיאות כתיב. כל הכבוד!

הייתי שמחה לדעת עוד על הרגשות ועל המחשבות שליוו אותך לאורך המקרה, וגם מה למדת ממנו. אם תרצה להרחיב את הטקסט, תוכל להתייחס לכל אלו וכך להעשיר את הכתיבה שלך.

יישר כוח!

דוגמה 2 – אביגיל

אני החרתי לכתוב על היחס שלי כלפי כלבי.
לפני השינוי הרגשתי פחד, נורא פחדתי.
פחדתי שהם ינשכו או יכאיבו לי.
אחר כך הלכתי למישהו שיצור לי להתאמה
על הפחד. עשינו כמה מפגשים ובסוף
יצאתי אל הפחד. הנו הביא כלבים שאני
'ראה שרק אם מציקים להם יכולים לנשוק
ומה זה לא בסדר. היום אני מאוד אוהבת
כלבים אני משחקת איתם ויודעת שהם הם
רוצים לשחק איתי ושלפצמים הם הם לא
מתכוונים להכאיב והלחות הם קצת סורטיים.
היום אני מתחננת להורים לאמץ כלב.

אני החרתי לכתוב על היחס שלי כלפי כלבים. לפני השינוי הרגשתי פחד, נורא פחדתי.

פחדתי שהם ינשכו או יכאיבו לי.

אחר כך הלכתי למישהו שיצור לי להתאמה על הפחד. עשינו כמה מפגשים ובסוף יצאתי אלי פחד. הוא
הביא כלבים שאני יראה שרק אם מציקים להם הם יכולים לנשוק זה לא בסדר. היום אני מאוד אוהבת
כלבים אני משחקת איתם ויודעת שהם הם רוצים לשחק איתי ושלפצמים הם הם לא מתכוונים להכאיב
ובטעות הם קצת סורטיים. היום אני מתחננת להורים לאמץ כלב.

התבוננות על הכותב/ת (אופציונלי)

התלמידה הקשיבה בזמן השיחה המטרימה ושיתפה ברעיונותיה. היא ניגשה למשימה בהתלהבות וכתבה בשטף עד שסיימה.

אפשר להעריך היבטים אלה ואחרים:

האם התלמיד/ה השתתף/השתתפה בשיחה לקראת הכתיבה (למשל הקשיב/ה, התעניין/התעניינה בה)?

איך ניגש/ה התלמיד/ה לכתיבה ואיך התנהל/ה במהלכה (למשל בביטחון, בהתלהבות, בחשש, בחוסר רצון)?

האם היה צורך בתיווך נוסף לקראת הכתיבה או במהלכה?

התבוננות על הטקסט

התרשמות כללית

הטקסט עניין אותי והסתקרנתי לקרוא על השינוי החיובי שהכותבת עברה ביחס לכלבים. בכתיבתה הבהירה והפשטה, ואף בשימוש צורות הלשון היום-יומיות, הצליחה הכותבת להעביר בי רגש ולחבר אותי בקוראת למקרה. דרך המילים יכולתי להרגיש שהכותבת גאה בעצמה על השינוי שעברה.

אפשר להעריך היבטים אלה:

באיזו מידה הטקסט עורר עניין, סקרן, ריגש, הפתיע או הרשים אותך בתוכנו ובאופן כתיבתו?

האם יש דבר שבולט בטקסט ובאופן כתיבתו (למשל הרעיון, אורך הטקסט, מובנות הטקסט, היבט לשוני מיוחד)?

☐ מצומצם ☐ מפותח מעט ☒ מפותח ☐ מפותח היטב

תוכן

הכותבת מתארת את הרגשתה לפני השינוי – פחד מכלבים, את הסיבה לשינוי – מפגשי היכרות עם כלבים כדי להתגבר על הפחד ואת תחושתה לאחר השינוי – אהבה לכלבים ורצון עז לאמץ כלב בעצמה. עם זאת, כל אירוע ברצף האירועים מתואר יחסית בקצרה. לאורך הטקסט יש התייחסות לרגשות, לפעולות ולרצונות ("פחדתי שהם ינשכו אותי", "היום אני מאוד אוהבת כלבים", "אחרי שחזרתי אליהם", "היום אני מתחננת להוריס לאמץ כלב"). ואולם התייחסות זו אינה מורחבת ואינה עשירה בתיאורים.

באיזו מידה תוכן הטקסט מפותח? אפשר להעריך היבטים אלה:

תיאור השתלשלות האירועים

העשרת הטקסט באמצעות תיאורים, פעולות, מחשבות, מניעים ורגשות

הערה: אם הטקסט אינו עוסק בנושא הנדרש, יש לתעד זאת במחווין ולהעריך אותו לפי הקריטריונים במחווין.

☐ לכיד ☒ לכיד ברובו ☐ לכיד בחלקו ☐ לא לכיד

לכידות

הטקסט לכיד ברובו והרעיונות קשורים זה לזה. הכותבת משתמשת בצייני שיח המארגנים את השתלשלות האירועים (למשל "לפני השינוי", "אחר כך", "ובסוף", "היום") ובמאזכרים (למשל "הם", "הוא", "לחם", "איתם"). עם זאת עיקר אמצעי הקישור בטקסט מבטאים יחס לוגי של זמן, ומורגש חסרונם של קשרים מסוגים אחרים, ובפרט מסוג סיבה ותוצאה. למשל הכותבת הייתה יכולה ליצור קשר של סיבתיות במשפט: "פחדתי מכלבים, ולכן הלכתי לאישהו שיצנן לי להתגבר על הפחד".

באיזו מידה הטקסט לכיד? אפשר להעריך היבטים אלה:

הרעיונות והמידע בטקסט קשורים זה לזה ומאורגנים ברצף הגיוני (למשל כרונולוגי, סיבתי).

השימוש באמצעי קישור יעיל ותורם ללכידות הטקסט (למשל מילות קישור, מאזכרים וצייני שיח).

☐ גבוהה ☒ בינונית-גבוהה ☐ בינונית-נמוכה ☐ נמוכה

לשון הטקסט

מהי רמת הלשון בטקסט?
אפשר להעריך היבטים אלה:

- שימוש בלשון האופיינית למשימה ולנושא הכתיבה
- גיוון באוצר המילים ודיוק בשימוש בו, מילים מורכבות מורפולוגית, מורכבות תחבירית
- תקינות מורפולוגית ותחבירית

הטקסט כתוב בחלקו במשלב יום-יומי ("נורא פחדתי", "יזאתי בלי פחד", "ואם זה לא בטוח") לצד שימוש בצורות לשון במשלב גבוה יותר ("להתאכזר על הפחד"). רוב הטקסט תקין מבחינה לשונית (מורפולוגית ותחבירית), עם זאת יש שגיאה דקדוקית נפוצה בצורת מדבר בעתיד "אני יראה" במקום "אני אראה". ניכרת גם חזרתיות בכתיבה, למשל "לפני השניו הראשתי פחד, נורא פחדתי. פחדתי שהם ינשכו או יכאיבו לי". המשפטים קצרים ופשוטים ברובם, לצד שימוש מועט במשפטים מורכבים. אחד המשפטים בטקסט ארוך ומסורבל במיוחד ("היום אני מאוד אזהבת כלבים אני משחקת איתם ויודעת שהם גם רוצים לשחק איתי ולפצעים הם גם לא מתכוונים להכאיב ופצעות הם קצת סורטי").

מאפייני כתיב, כתב וארגון על פני הדף

שימוש בסימני פיסוק

☒ פיסוק נכון ברובו שתומך בקריאה ☐ פיסוק חלקי ☐ היעדר פיסוק או פיסוק שגוי

בסיפור יש שימוש בנקודות בסופי המשפטים וכן שימוש חלקי בפסיקים. הפיסוק תומך בקריאה.

כתיב

☒ כתיב נכון או נכון ברובו ☐ שגיאות כתיב רבות (בעיקר הומופוניות) שאינן פוגמות בקריאות ☐ שגיאות כתיב רבות הפוגמות בקריאות

הטקסט כתוב ללא שגיאות כתיב.

כתב יד

☒ מובן וקריא ☐ מובן ברובו ☐ קשה עדיין לפענח

כתב היד ברור ומובן לקריאה.

ארגון הכתוב על פני הדף

☒ מאורגן היטב ☐ מאורגן ☐ עדיין אינו מאורגן

הכתוב מאורגן היטב על פני הדף.

לסיכום

נקודות חוזק ונקודות לחיזוק

נקודות החוזק: התלמידה כתבה טקסט מעניין ומפותח העונה לדרישות המטלה. היא כותבת ללא שגיאות כתיב ומשתמשת בסימני פיסוק.

נקודות לחיזוק: להכיר מילות קישור המביעות קשר לוגי של סיבה ותוצאה (למשל: לכן, בשל כך, בעקבות זאת), להשתמש באוצר מילים עשיר ומגוון ופחות יום-יומי, לשמור על בהירות במשפטים ארוכים

- היבטים שהיית רוצה להמשיך ולעודד בכתיבה של התלמיד/ה
- היבטים שהיית בוחרת/ת לקדם בכתיבה של התלמיד/ה (יש להתמקד בשניים או שלושה היבטים ולבחון אותם גם בהתבוננות בטקסטים אחרים שכתב/ה התלמיד/ה)

נקודות החוזק והנקודות לחיזוק שכתבת ישמשו אותך בכתיבת **משוב המורה** בדף המשימה של התלמיד/ה; אם בכוונתך לקיים גם שיחת משוב, יש למלא את החלק הבא בחוון.

לקראת שיחת משוב (אופציונלי)

בתחילת השיחה אחמיא לתלמידה על הטקסט המרגש שכתבה, ואומר לה שאני גאה בה על ההתמודדות עם הפחד מכלבים ועל השינוי שעברה. אשבח את התלמידה על הכתיבה שלה ללא שגיאות ועל השימוש של בסימני פיסוק. אשאל את התלמידה אם לדעתה אפשר לקשר משפטים בטקסט בצורה ברורה יותר ואפנה אותה במיוחד למשפטים שיש ביניהם קשר לוגי של סיבה ותוצאה, למשל: **"פחדתי שהם ינשכו אותי כיאילו לי. אחר כך הלכתי לאישה שיצנור לי להתאגר על הפחד"**. בהזדמנות זו אכיר לתלמידה מילות קישור בקשר הלוגי הזה, למשל: לכן, בעקבות זאת, בשל כך. לאחר מכן אסב את תשומת ליבה של התלמידה לצורות הלשון הדבורות שמופיעות בטקסט כמו **"נורא פחדתי"**, **"אם זה לא בטוח"** וביחד ננסה להשתמש באוצר מילים גבוה יותר.

דברים שהיית רוצה להגיד לתלמיד/ה או לשאול אותו/ה בעקבות קריאת הטקסט ועל סמך הגישה שלו/ה לכתיבה



דוגמה למשוב בכתב (כפי שיופיע לצד הטקסט שכתבה התלמידה)

משוב מאורה

אביגיל היקרה,

תיארת מקרה מעניין ומרגש על השינוי שלך ביחס לכלבים – איך למדת להתגבר על הפחד מכלבים ולהתיידד איתם – ואני גאה בך מאוד על כך. שמחתי לקרוא שהיום את אף רוצה לאמץ כלב בעצמך, איזה שינוי מדהים! כמו כן את כותבת ללא שגיאות כתיב ומקפידה להשתמש בסימני פיסוק – כל הכבוד לך!

בטקסט אפשר היה לקשר חלק מהמשפטים באמצעות מילות קישור, ובפרט מילות קישור בקשר של סיבה ותוצאה, כמו "לכן" ו"בעקבות זאת". אשמח שנקרא יחד את הטקסט וננסה להשתמש במילות קישור כאלה במקומות המתאימים. נוסף לכך שימי לב שהשתמשת באוצר מילים ששייך לשפה יום-יומית שפחות מתאימה לכתיבה. הייתי שמחה שננסה לנסח מחדש חלק מהמשפטים בשפה גבוהה יותר.

כל הכבוד! ☺

דוגמה 3 – רומי

כיום	חמישי	בשעה	11:00	חברה	של אימי
והילדה	שלה	באו	לבקר	אותנו.	
אימי	וחברתה	אמרו	לנו	שנלק	עם
סלי	לשחק	ביחד,			
בהתחלה	עם	הילדה,		בהתחלה	אם
הילדה,	עם	הצענו		לחלוק	עם
משחק	אנחנו	רוצות		לשחק	יחד.
וזה	עומר	מכן		חברה	של אימי
והילדה	שלה	הגיעו		ש/ב	לבקר.
ורגלים	דווקא	מאוד		התחברנו	החלטנו
משחק	אנחנו	רוצות		והיה	
עם	כיום	מאוד.			

כיום חמישי בשעה 11:00 חברה של אימי והילדה שלה באו לבקר אותנו. אימי וחברתה אמרו לנו שנלק
לחדר שלי לשחק ביחד,
בהתחלה לא הצלחתי להתחבר אל הילדה, לא הצלחנו להחליט על שם משחק שאנחנו רוצות לשחק
יחד.

יום לאחר מכן חברה של אימי והילדה שלה הגיעו שוב לבקר.
והפעם דווקא מאוד התחברנו החלטנו על משחק שאנחנו רוצות והיה לנו כיף מאוד.

התבוננות על הכותב/ת (אופציונלי)

התלמידה הייתה שקטה לאורך השיחה המטרימה. היא ניגשה למשימה ברצון וכתבה בשטף.

אפשר להעריך היבטים אלה ואחרים:

האם התלמיד/ה השתתף/השתתפה בשיחה לקראת הכתיבה (למשל הקשיב/ה, התעניין/התעניינה בה)?

איך ניגש/ה התלמיד/ה לכתיבה ואיך התנהל/ה במהלכה (למשל בביטחון, בהתלהבות, בחשש, בחוסר רצון)?

האם היה צורך בתיווך נוסף לקראת הכתיבה או במהלכה?

התבוננות על הטקסט

התרשמות כללית

יכולתי להרגיש מהטקסט את הכנות של הכותבת שמתארת בגילוי לב שהיא והבת של חברתה של אימה לא התחברו זו לזו. הסתקרנתי לדעת מה הייתה הסיבה לכך, ומה הייתה הסיבה לשינוי היחסים בהמשך. כל אלו היו חסרים לי בטקסט. עם זאת התרשמתי לטובה מהרעיון המוצג בטקסט, הטקסט עצמו בהיר ומובן ולשונו תקינה.

אפשר להעריך היבטים אלה:

באיזו מידה הטקסט עורר עניין, סקרן, ריגש, הפתיע או הרשים אותך בתוכנו ובאופן כתיבתו?

האם יש דבר שבולט בטקסט ובאופן כתיבתו (למשל הרעיון, אורך הטקסט, מובנות הטקסט, היבט לשוני מיוחד)?

☐ מצומצם ☒ מפותח מעט ☐ מפותח ☐ מפותח היטב

תוכן

תוכן הטקסט מפותח מעט. הוא נפתח בהצגת הרקע למקרה: **"כיום חמישי בשעה 11:00 חברה של אימי והילדה שלה באו לבקר אותנו"**, אחריו התייחסות למצב לפני השינוי: **"בהתחלה לא הצלחתי להתחבר אל הילדה, לא הצלחנו להחליט על שם משחק"**, ולאחר השינוי: **"והפעם דווקא מאוד התחברנו החלטנו על משחק"**. עם זאת הסיבה לשינוי אינה מופיעה בטקסט, ופער זה פוגם בהבנת האירוע ומעורר שאלות אצל הקוראים. כמו כן אין תיאור מורחב של העולם הפנימי של הכותבת, ויש מעט התייחסות למחשבות ולרגשות של האנשים המוזכרים בטקסט.

באיזו מידה תוכן הטקסט מפותח? אפשר להעריך היבטים אלה:

תיאור השתלשלות האירועים

העשרת הטקסט באמצעות תיאורים, פעולות, מחשבות, מניעים ורגשות

הערה: אם הטקסט אינו עוסק בנושא הנדרש, יש לתעד זאת במחווין ולהעריך אותו לפי הקריטריונים במחווין.

☐ לא לכיד ☐ לכיד בחלקו ☐ לכיד ברובו ☒ לכיד

לכידות

הטקסט כתוב באופן לכיד וזורם, כאשר כל רעיון או משפט מתחבר היטב לזה שלפניו. הטקסט מתאר רצף של אירועים, והרצף מתואר היטב באמצעות קשרי זמן וצייני שיח מגוונים (**"כיום חמישי בשעה 11:00"**, **"בהתחלה"**, **"כיום לאחר מכן"**, **"והפעם"**). נוסף לכך השימוש במאזכרים הוא מדויק ומיטבי, תוך שימוש בהצגה ברורה של האנשים המעורבים ואזכור נכון שלהם שחלקו נעשה במבנים חבורים (**"אימי וחברתה"**).

באיזו מידה הטקסט לכיד? אפשר להעריך היבטים אלה:

הרעיונות והמידע בטקסט קשורים זה לזה ומאורגנים ברצף הגיוני (למשל כרונולוגי, סיבתי).

השימוש באמצעי קישור יעיל ותורם ללכידות הטקסט (למשל חילות קישור, מאזכרים וצייני שיח).

☐ גבוהה ☒ בינונית-גבוהה ☐ בינונית-נמוכה ☐ נמוכה

לשון הטקסט

הטקסט כתוב במשלב לשוני בינוני-גבוה, ואוצר המילים בו בסיסי. יש שימוש בכינויים חבורים המעלים את המשלב הלשוני ומתאימים לסוגת הסיפור, למשל "חברה fe איא", "איא וחברתה". הטקסט תקין מבחינה מורפולוגית ותחבירית, ונעשה שימוש גם במשפטים מורכבים המעלים את המורכבות התחבירית ("ההתחלה fe ההתחלה רוצות חזקת חזק").

מהי רמת הלשון בטקסט?
אפשר להעריך היבטים אלה:

- שימוש בלשון האופיינית למשימה ולנושא הכתיבה
- גיוון באוצר המילים ודיוק בשימוש בו, מילים מורכבות מורפולוגית, מורכבות תחבירית
- תקינות מורפולוגית ותחבירית

מאפייני כתיב, כתב וארגון על פני הדף

שימוש בסימני פיסוק

☒ פיסוק נכון ברובו שתומך בקריאה ☐ פיסוק חלקי ☐ היעדר פיסוק או פיסוק שגוי

לאורך הטקסט יש שימוש בנקודות בסופי משפטים וכן שימוש חלקי בפסיקים להפרדת רעיונות במשפט.

כתיב

☒ כתיב נכון או נכון ברובו ☐ שגיאות כתיב רבות (בעיקר הומופוניות) שאינן פוגמות בקריאות ☐ שגיאות כתיב רבות הפוגמות בקריאות

הטקסט כתוב ללא שגיאות כתיב בכלל.

כתב יד

☒ מובן וקריא ☐ מובן ברובו ☐ קשה עדיין לפענח

כתב היד ברור ומובן לקריאה.

ארגון הכתוב על פני הדף

☒ מאורגן היטב ☐ מאורגן ☐ עדיין אינו מאורגן

הכתוב מאורגן היטב על פני הדף.

לסיכום

נקודות חוזק ונקודות לחיזוק

נקודות החוזק: הטקסט מעניין ומושך את הקוראים, התלמידה כותבת ללא שגיאות כתיב ומקפידה להשתמש בסימני פיסוק.

נקודות לחיזוק: להרחיב את הרעיונות בכתיבה, לפתח את תיאורי המחשבות והרגשות, לגוון באוצר המילים.

- היבטים שהיית רוצה להמשיך ולעודד בכתיבה של התלמיד/ה
- היבטים שהיית בוחר/ת לקדם בכתיבה של התלמיד/ה (יש להתמקד בשניים או שלושה היבטים ולבחון אותם גם בהתבוננות בטקסטים אחרים שכתב/ה התלמיד/ה)

נקודות החוזק והנקודות לחיזוק שכתבת ישמשו אותך בכתיבת **משוב המורה** בדף המשימה של התלמיד/ה; אם בכוונתך לקיים גם שיחת משוב, יש למלא את החלק הבא במחווה.

לקראת שיחת משוב (אופציונלי)

אומר לתלמידה שהתרשמתי מהרעיון המרכזי בסיפור שלה ומהכתיבה הבהירה שלה. אגיד לה שהסיפור סקרן אותי וששמח לדעת עוד על מה שקרה; אשאל אותה מה השתנה ביום שלמוחרת שבעקבותיו הבנות בסיפור הצליחו להסתדר זו עם זו, האם הבנות המשיכו לשמור על קשר, ומה היה אפשר ללמוד מהמקרה הזה. אשבח את התלמידה על כתיבתה ללא שגיאות כתיב בכלל, ואחמיא לה על השימוש בסימני הפיסוק.

- דברים שהיית רוצה להגיד לתלמיד/ה או לשאול אותו/ה בעקבות קריאת הטקסט ועל סמך הגישה שלו/ה לכתיבה

דוגמה למשוב בכתב (כפי שיופיע לצד הטקסט שכתבה התלמידה)

משלב האורף

רומי היקרה,

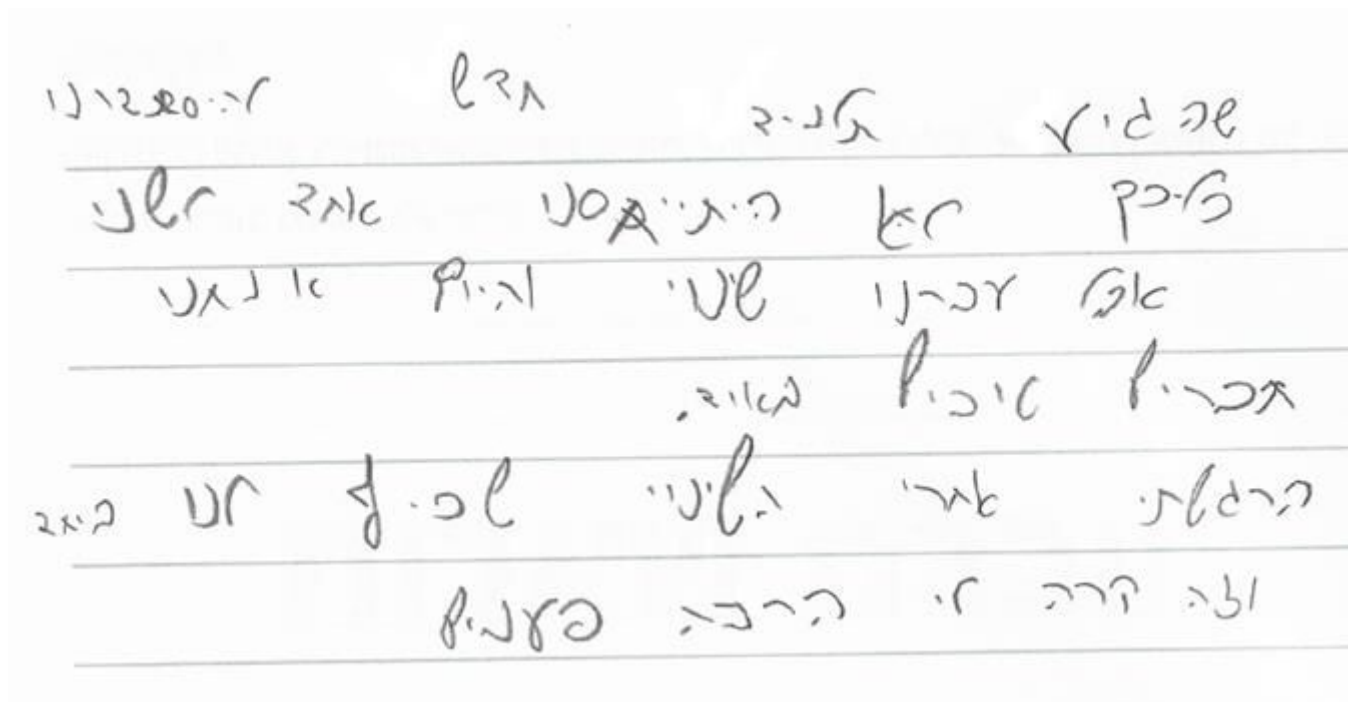
כתבת על מקרה יפה של שינוי ביחס כלפי ילדה חדשה
שהכרת ותיארת איך התקרבת ונהניתן זו בחברתה של זו.
ממש מקסים!

תוך כדי הקריאה שאלתי את עצמי: מה גרם לשינוי ביחס
ביום למחרת? מה טיב היחסים ביניכן היום? מה היה
אפשר ללמוד מהמקרה הזה? הייתי שמחה לך היית מוסיפה
מידע זה לטקסט וכן מרחיבה אותו מעט.

נוסף לכך את כותבת ללא שגיאות כתיב כלל ומקפידה
להשתמש בסימני פיסוק. כל הכבוד!

אני גאה בך! ☺

דוגמה 4 – תמיר



שהגיע תלמיד חדש לה יסתדרנו כל-כך לא היתייחסנו אחד לשני אלא צברנו שינוי והיום אנחנו חברים טובים מאוד.

הרגשתי אחרי השינוי שכיף לנו ביחד וזה קרה לי הרבה פעמים

התבוננות על הכותב/ת (אופציונלי)

התלמיד לא השתתף בשיחה המטרימה. הוא ניגש לכתיבה בחשש, ובעזרת תיווך נוסף הוא השתדל לכתוב טקסט העונה למשימה.

אפשר להעריך היבטים אלה ואחרים:

האם התלמיד/ה השתתף/השתתפה בשיחה לקראת הכתיבה (למשל הקשיב/ה, התעניין/התעניינה בה)?

איך ניגש/ה התלמיד/ה לכתיבה ואיך התנהל/ה במהלכה (למשל בביטחון, בהתלהבות, בחשש, בחוסר רצון)?

האם היה צורך בתיווך נוסף לקראת הכתיבה או במהלכה?

התבוננות על הטקסט

התרשמות כללית

התלמיד כתב תיאור נוגע ללב על חברות ואפשר להתרשם ממאמציו לכתוב טקסט העונה על דרישות המשימה. הרעיון אותנטי ומרגש, אך הוא מתואר באופן תמציתי ולא מוסבר ומפורט. השפה של הטקסט בסיסית ויום-יומית, אך עדיין הטקסט מובן ובהיר.

אפשר להעריך היבטים אלה:

באיזו מידה הטקסט עורר עניין, סקרן, ריגש, הפתיע או הרשים אותך בתוכנו ובאופן כתיבתו?

האם יש דבר שבולט בטקסט ובאופן כתיבתו (למשל הרעיון, אורך הטקסט, מובנות הטקסט, היבט לשוני מיוחד)?

☒ מצומצם ☐ מפותח מעט ☐ מפותח ☐ מפותח היטב

תוכן

היקף הטקסט מצומצם, והתוכן דל ואינו מפותח. עם זאת אפשר לזהות בטקסט תיאור של המצב לפני השינוי "לפני יסתרנו כל-כך לא היתייחסנו אחד לשני", ציון השינוי ללא אזכור הסיבה לשינוי, ותיאור של המצב אחרי השינוי "הרצתי אחרי השינוי שכיף לנו ביחד וזה קרה לי הרבה פעמים".

באיזו מידה תוכן הטקסט מפותח? אפשר להעריך היבטים אלה:

תיאור השתלשלות האירועים

העשרת הטקסט באמצעות תיאורים, פעולות, מחשבות, מניעים ורגשות

הערה: אם הטקסט אינו עוסק בנושא הנדרש, יש לתעד זאת במחווין ולהעריך אותו לפי הקריטריונים במחווין.

☐ לכיד ☐ לכיד ברובו ☒ לכיד בחלקו ☐ לא לכיד

לכידות

הטקסט לכיד בחלקו. תיאור המקרה נפתח ללא פתיחה מתאימה, דבר הפוגע בלכידות ומקשה על ההבנה, וגם בהמשך הטקסט הקצר הרעיונות אינם מקושרים היטב. לצד זאת אפשר לזהות שימוש באמצעי קישור מתאים במשפט הראשון ("אבל") המבטא את הניגודיות בין חלקי המשפט ("שהגיע תלמיד חדש לפני יסתרנו כל-כך לא היתייחסנו אחד לשני אלא עברנו שנינו והיום אנחנו חברים טובים מאוד").

באיזו מידה הטקסט לכיד? אפשר להעריך היבטים אלה:

הרעיונות והמידע בטקסט קשורים זה לזה ומאורגנים ברצף הגיוני (למשל כרונולוגי, סיבתי).

השימוש באמצעי קישור יעיל ותורם ללכידות הטקסט (למשל מילות קישור, מאזכרים וציניי שיוח).

☐ גבוהה ☒ בינונית-נמוכה ☐ בינונית-גבוהה ☐ נמוכה

לשון הטקסט

המשלב הלשוני נמוך, והטקסט מתאים לשפה הדבורה ולא לשפה כתובה. למשל צורת הבתיבה "ולה קרה לי הרבה פעמים" מתאימה לשפה היום-יומית. יש שגיאה בשימוש במילת הקישור "ש" במקום "כש" לציון זמן ("כשהגיע תלמיד חדש...").

מהי רמת הלשון בטקסט?
אפשר להעריך היבטים אלה:

- שימוש בלשון האופיינית למשימה ולנושא הכתיבה
- גיוון באוצר המילים ודיוק בשימוש בו, מילים מורכבות מורפולוגיות, מורכבות תחבירית
- תקינות מורפולוגית ותחבירית

מאפייני כתיב, כתב וארגון על פני הדף

שימוש בסימני פיסוק

☐ פיסוק נכון ברובו שתומך בקריאה ☒ פיסוק חלקי ☐ היעדר פיסוק או פיסוק שגוי

למעט שימוש בנקודה בסיום משפט אחד, אין שימוש בסימני פיסוק.

כתיב

☒ כתיב נכון או נכון ברובו ☐ שגיאות כתיב רבות (בעיקר הומופוניות) שאינן פוגמות בקריאות ☐ שגיאות כתיב רבות הפוגמות בקריאות

הכתיב נכון ברובו. יש שתי שגיאות כתיב שאינן פוגמות בקריאה: "לה" במקום "לא" (לצד כתיב תקני של המילה "לא"), "יסתדרנו" במקום "הסתדרנו".

כתב יד

☐ מובן וקריא ☒ מובן ברובו ☐ קשה עדיין לפענח

כתב היד מובן ברובו.

ארגון הכתוב על פני הדף

☐ מאורגן היטב ☒ מאורגן ☐ עדיין אינו מאורגן

המשפטים אינם כתובים באופן ישר על גבי השורות.

לסיכום

נקודות חוזק ונקודות לחיזוק

נקודות החוזק: התלמיד התגייס למשימה על אף האתגר שבכתיבה עבורו. בטקסט הקצר אפשר לזהות התייחסות לרכיבי התוכן במשימה.

נקודות לחיזוק: לפתח את הכתיבה ולהרחיב את הרעיונות, להשתמש באוצר מילים מגוון, להשתמש בסימני פיסוק.

היבטים שהיית רוצה להמשיך ולעודד בכתיבה של התלמיד/ה

היבטים שהיית בוחרת/ת לקדם בכתיבה של התלמיד/ה (יש להתמקד בשניים או שלושה היבטים ולבחון אותם גם בהתבוננות בטקסטים אחרים שכתב/ה התלמיד/ה)

נקודות החוזק והנקודות לחיזוק שכתבת ישמשו אותך בכתיבת **משוב המורה** בדף המשימה של התלמיד/ה; אם בכוונתך לקיים גם שיחת משוב, יש למלא את החלק הבא במחווה.

לקראת שיחת משוב (אופציונלי)

בתחילת השיחה אומר לתלמיד שהטקסט שהוא כתב סקרן אותי וששמח לדעת עוד. לאחר מכן אשאל את התלמיד שאלות כדי לעודד אותו לפתח את הכתיבה, למשל: למה הוא והתלמיד החדש לא הסתדרו בהתחלה? מה גרם לשינוי ביחסים? מה הוא חושב על החבר היום? מה הם אוהבים לעשות יחד? נוסף לכך, ובהתאם ליכולת של התלמיד להכיל נקודות נוספות לחיזוק, אסביר לתלמיד שבכתיבה מסוג זה יש להשתמש באוצר מילים עשיר ומגוון, ואשאל אותו איך לדעתו אפשר לנסח את המשפטים שלו בצורה גבוהה יותר.

דברים שהיית רוצה להגיד לתלמיד/ה או לשאול אותו/ה בעקבות קריאת הטקסט ועל סמך הגישה שלו/ה לכתיבה

דוגמה למשוב בכתב (כפי שיופיע לצד הטקסט שכתב התלמיד)



הערה: בדוגמה שלעיל יש נקודות לחיזוק רבות ושונות שעולות מן הטקסט שכתב התלמיד. במקרים כאלה מומלץ לציין במשוב הכתוב את הנקודות שקל יותר להבינן ללא תיווך, כדי לא להעמיס על התלמידים. כמו כן מומלץ לקיים שיחת משוב במקרים כאלה, ובה לתווך לתלמידים נקודות לחיזוק נוספות על אלה שצוינו במשוב הכתוב, בהתאם ליכולת ההבנה שלהם ולפי התפתחות השיחה. בשיחת המשוב חשוב לשמוע מהתלמידים על חוויית הכתיבה האישית, לחזק את תחושת המסוגלות לכתיבה ולבנות יחד תוכנית לקידום הכתיבה.



משימה בהבעה בכתב לכיתה ד

הנחיות למורה

כל הזכויות שמורות למדינת ישראל, משרד החינוך, ראמ"ה. השימוש במסמך זה, לרבות הפריטים שבו, מוגבל למטרות לימוד אישיות בלבד או להוראה ולבחינה על ידי מוסד חינוך בלבד, לפי הרשאה מפורשת למוסד חינוך באתר ראמ"ה. זכויות השימוש אינן ניתנות להעברה. חל איסור מפורש לכל שימוש מסחרי וכן לכל מטרה אחרת שאינה מסחרית. אין להעתיק, להפיץ, לעבד, להציג, לשכפל, לפרסם, להנפיק רישיון, ליצור עבודות נגזרות בין על ידי המשתמש ובין באמצעות אחר לכל מטרה או למכור פריט מפרטי המידע, התוכן, המוצרים או השירותים שמקורם במסמך זה. תוכן המבחנים, לרבות טקסט, תוכנה, תמונות, גרפיקה וכל חומר אחר המוכל במסמך זה, מוגן על ידי זכויות יוצרים, סימני מסחר, פטנטים או זכויות יוצרים וקניין רוחני אחרות, ועל פי כל דין; כל זכות שאינה ניתנת במסמך זה במפורש, דינה כזכות שמורה.